

УДК 33:65.012.8

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

К. С. Сторчак

студентка 4 курсу, групи Ф-41, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент Л. М. Акімова

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті розглянуто проблеми досягнення економічної безпеки у розрізі її окремих аспектів та запропоновано окремі шляхи її забезпечення.

Ключові слова: фінансова безпека, бюджетний дефіцит, грошово-кредитна безпека, індекс інфляції, продовольча безпека.

В статье рассмотрены проблемы достижения экономической безопасности в разрезе ее отдельных аспектов и предложены отдельные пути ее обеспечения.

Ключевые слова: финансовая безопасность, бюджетный дефицит, денежно-кредитная безопасность, индекс инфляции, продовольственная безопасность.

The article deals with the problem of achieving economic security in terms of certain aspects and suggests some ways to improve it.

Keywords: financial security, budget deficits, monetary security, inflation, food safety.

Вступ. Висока фінансова залежність держави, проблеми внутрішнього характеру й будь-які інші дестабілізуючі фактори стають причинами зниження економічної та, відповідно, національної безпеки. Тому необхідною умовою для нормального стійкого розвитку країни стає забезпечення захисту життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави. Постійна зміна внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку національної економіки актуалізує дослідження питання забезпечення економічної безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених фундаторами даного наукового напрямку є І. Бінько, З. Варналій, О. Власюков, В. Геєць, В. Горбулінський, Я. Жалілова, А. Качинський, В. Мунтіянова, Г. Пастернак-Таранущенко, В. Предборський, Л. Шевченко, В. Шлемко та інші. Проте відсутні єдині підходи як до визначення основних понять, так і щодо механізмів забезпечення, що, на нашу думку, мають впливати із сформованих тенденцій, рівня розвитку, можливостей держави.

Метою даної статті є дослідження економічної безпеки України в розрізі окремих її складових, проведення аналізу проблем, що перешкоджають її досягненню.

Результати дослідження. Головним національним інтересом є сталий розвиток економіки та добробут громадян України. Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки – найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати позиції в міжнародному співтоваристві. Вважаємо, що економічна безпека – це свого роду забезпечення в довгостроковій перспективі таких систем показників як:

1. Економічна незалежність (фінансова, сировинно-ресурсна, інноваційна тощо).
2. Економічна стабільність (рівень розвитку, що гарантує відчуття безпеки).
3. Економічний розвиток (інноваційно-інвестиційна активність, реструктуризація).

Такий підхід до трактування суті економічної безпеки відображає її основне функціональне значення – збереження економічної самостійності та досягнутого рівня, а також підвищення конкурентоспроможності й розширення можливостей подальшого розвитку [4, С. 78].

Основне завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки – створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів [3].

З огляду на вищезазначене, розглянемо проблеми досягнення економічної безпеки України у розрізі її окремих аспектів. Чи не найбільш вагомою складовою економічної безпеки є фінансова безпека – такий стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання. Найважливішим індикатором фінансової безпеки держави є рівень бюджетного дефіциту (перевищення видатків бюджету над його доходами). Він є однією з основних причин інфляції. Покриття бюджетного дефіциту може здійснюватися шляхом отримання державних позик та емісією грошей, але в Україні згідно зі ст. 15 п. 2 Бюджетного кодексу України «Джерелом фінансування бюджету не можуть бути емісійні кошти Національного банку України» [1]. В такому випадку дефіцит покривається лише за рахунок отримання позик внаслідок чого зростає державний борг. У таблиці 1 наведено динаміку державного боргу України за останні три роки. Як бачимо, з 2012 року до лютого 2014 державний борг мав тенденцію до зростання по всіх показниках, проте з лютого по липень внутрішній державний борг та гарантований зменшились, але зріс зовнішній. Надалі гарантований державою борг йшов на спад. За даними Міністерства фінансів України, за 2014 рік державний борг зріс у 1,9 рази.

Таблиця 1

Розмір державного боргу, млрд дол.

Рік	Внутрішній	Зовнішній	Гарантований державою	ВСЬОГО
2012 р.	23,808	26,125	14,674	64,607
2013 р. (лютий)	25,987	26,456	14,107	66,549
2014 р. (лютий)	32,242	27,827	13,157	73,226
2014 р. (липень)	25,864	30,908	12,452	69,226
30 листопада 2014	27,663	31,702	9,970	69,335
31 грудня 2014	29,235	30,809	9,750	69,794

Крім того, досить гостро стоїть зараз питання щодо забезпечення грошово-кредитної безпеки, тобто такого стану грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення. Задля її збереження потрібно вживати заходи монетарної політики, метою якої є створення стабільного середовища для діяльності всіх економічних суб'єктів. Досягнення цієї мети пов'язане з двома фундаментальними факторами: макроекономічним (забезпечення стандарту вартості) і мікроекономічним (спроможність центрального банку забезпечити надійність банківського сектору) [2, С. 22].

Стабільність стандарту вартості нерідко ототожнюють із досягненням і підтримкою стабільності рівня цін усередині країни. Тож розглянемо динаміку індексу інфляції в Україні (за останні 10 років наростаючим підсумком) – показник, що характеризує зміну загального рівня цін на товари та послуги (рис. 1). Отже, з 2005 року і до 2011 року зазначений показник зріс на 150%, протягом наступних 3 років (до 2014) індекс залишався приблизно на одному рівні 210%-225%, але за останній рік цей показник зріс на 75% і в січні 2015 року становив 305,9%, що свідчить про знецінення гривні та падіння купівельної спроможності громадян, а також про зменшення реальних надходжень населення. Причинами такого стрибка є девальвація гривні в умовах зниження валютних надходжень та наростання

панічних настроїв через військовий конфлікт на сході України, а ціни на продукти харчування з високим ступенем оброблення зросли через подорожчання енергоносіїв, вплив курсового чинника та вторинних ефектів від підвищення цін на сирі продукти.

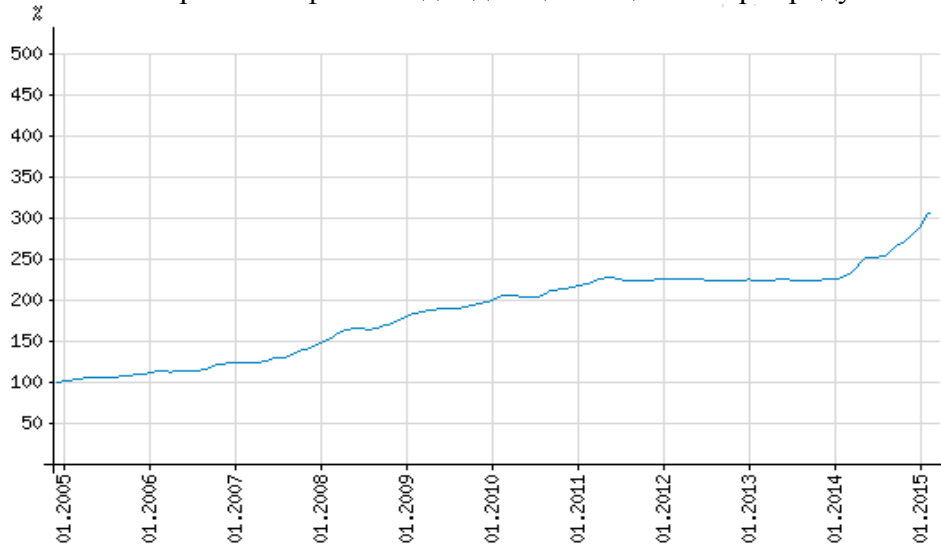

Рис. 1. Динаміка індексу інфляції в Україні

Крім того, вагомий внесок в інфляцію обумовила її адміністративна складова. Суттєво зросли ціни та тарифи у сфері ЖКГ у рамках процесу приведення їх вартості до економічно обґрунтованого рівня після їх майже незмінного рівня в попередні два роки (2012-2014). Попри значне зниження доларових цін на нафту на світових ринках (на 43,8%) основний вплив на вартість палива в Україні обумовив курсовий чинник. У результаті ціни на паливо за 2014 рік підвищилися на 60,7%.

Слід зазначити, що актуальною проблемою економічної безпеки є забезпечення належного стану аграрного сектора. Сьогодні в Україні відсутнє законодавче визначення терміна «продовольча безпека», не кажучи вже про нормативно-правову визначеність параметрів продовольчого забезпечення населення, що ускладнює проведення реальної оцінки стану продовольчої безпеки та формування об'єктивної аграрної політики держави. Експерти Продовольчої та сільськогосподарської організації об'єднаних націй (FAO) пропонують продовольчу безпеку розглядати як забезпечення гарантованого доступу всіх жителів планети, країни, регіону до продовольства у будь-який час і обсягах, необхідних для забезпечення активного й здорового способу життя.

За останні роки рівень продовольчої безпеки України знизився до критично небезпечної межі (рис. 2). За калорійністю та якісним складом раціону харчування Україна на відміну від рівня розвинених країн (3300-3800 ккал) знаходиться на рівні дещо вищому від порогу продовольчої безпеки (2500 ккал), проте з кожним роком покращує цей показник. Але за споживанням протеїнів тваринного походження показники стоять нижче цього порогу, зокрема у 2013 році замість порогових 1375 ккал він становив 868 ккал. Згідно класифікації продовольчого забезпечення, Україна перебуває на 4 рівні (достатній) згідно з яким середньодобове споживання перебуває у межах 2800-3600 ккал на одну людину, проте воно не збалансоване за елементами живлення, тобто продовольчих ресурсів достатньо для стабільного споживання, але воно не забезпечує здорового способу життя і збільшення його тривалості.

Однак, сільське господарство – єдине серед основних галузей національної економіки залишається збитковим протягом останніх років, внаслідок чого знизилася можливість для розширеного відтворення. Трудовий аграрний потенціал використовується з низькою ефективністю, а продуктивність праці в аграрному секторі має сталу тенденцію до зниження, її рівень в 10 разів нижчий за відповідні показники розвинених країн.

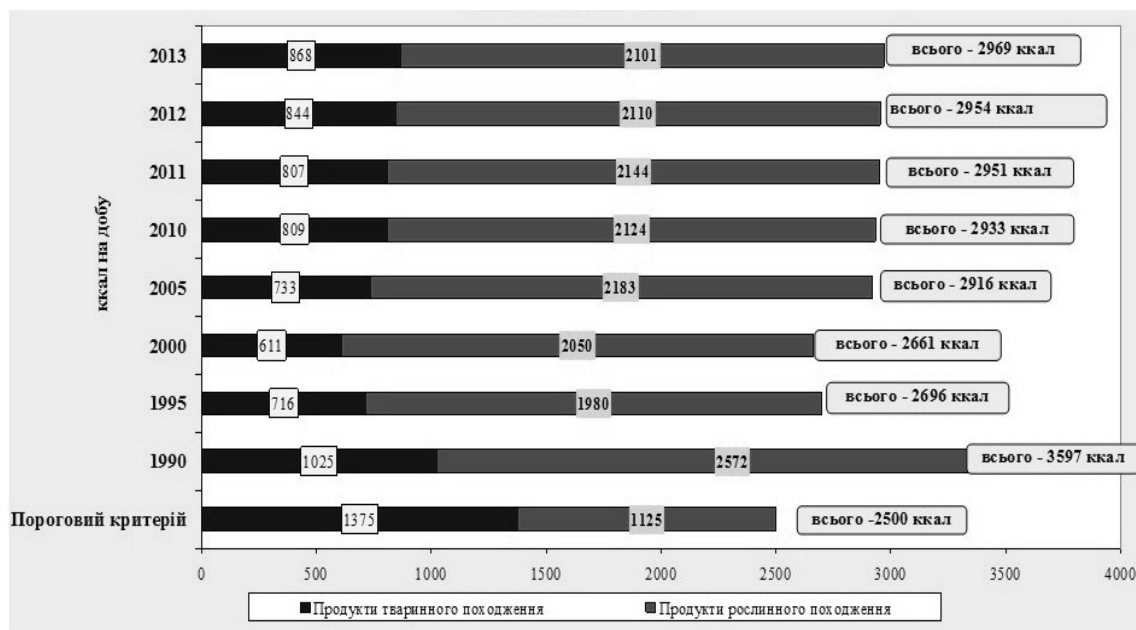

Рис. 2 . Динаміка калорійності середньодобового споживання продуктів харчування населенням України у розрахунку на одну особу

Виходячи з викладеного, зростає необхідність ужиття комплексу заходів спрямованих на усунення недоліків в управлінні грошовою сферою і забезпечення протидії тінізації та криміналізації грошового обігу. Потребує нагального розв'язання проблема недостатності грошової маси в легальному обороті з одночасним її скороченням у тіньовому обігу. Актуальним завданням подальшого розвитку грошового обігу в Україні залишається необхідність подолання його доларизації.

Пріоритетним для забезпечення економічної безпеки є вжиття таких заходів, як:

- посилення взаємозв'язку фінансово-бюджетної політики та основних напрямів соціально-економічного розвитку держави й адміністративно-територіальних одиниць;
- забезпечення бюджетної дієздатності держави;
- забезпечення монетарної та валютно-курсової стабільності;
- зміцнення національного інвестиційного потенціалу та підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств;
- детінізація економіки та залучення некримінальних капіталів в інвестиційні процеси.

Крім того, вирішення зазначених проблем продовольчої безпеки неможливе без створення дієвої законодавчої бази, тому доцільно систематизувати аграрне господарство шляхом розроблення кодифікованого акта аграрного законодавства, удосконалити нормативно-правову базу функціонування АПК з урахуванням галузевої специфіки правового регулювання виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції та забезпечення належного рівня її якості й безпеки.

1. Бюджетний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 8 лип. 2010 р. № 2456-VI : текст із змін. станом на 13 бер. 2015 р. / М-во юстиції України // Відомості Верховної Ради України від 24.12.2010. – 2010. – № 50, / № 50-51. – 572 с.
2. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К.: 2008. – 48 с.
3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економіки України від 29.10.2013 №1277 [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
4. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції / Т. В. Сак // Інформаційні технології та економічна безпека : зб. наук. праць. – Луцьк : СЛУ, 2009. – С. 336-340.